[1]योधः-यौधः, [2]आयुधम्, [3]युद्धम्, [4]ईषद्योधनः-दुर्योधनः-सुयोधनः, [5]ईषद्योधः-दुर्योधः-सुयोधः, [6]युयुधानः, [7]योधयन्-न्ती, [8]युधानः, [9]युध्मः, [A]युयुत्सा, आयोधनम्, इत्यादीनि रूपाण्यस्माद् भवन्तीति विशेषः।

(1355) "युप विमोहने" (IV-दिवादिः-1235. सक. सेट्. पर.)

'युपु—' इति[10]धातुकाव्ये (2-67) पाठः।

---

1. प्रज्ञादिषु (5-4-38) **योध**शब्दस्य पाठात् इगुपधलक्षणं कप्रत्ययं बाधित्वा, पचादिपाठपरिकल्पनेनाच्। स्वार्थे तद्धितेऽणि विकल्पेन प्रवृत्ते तु **योधः—यौधः** इति रूपद्वयस्योपपन्नत्वं ज्ञेयम्।
2. आदाय युध्यन्तेऽनेनेति **आयुधम्**। 'घञर्थे कविधानं स्थास्नापाव्यधिहनियुध्यर्थम्' (वा. 3-3-58) इति वचनात् घञर्थे करणे कप्रत्यये, कित्त्वेन गुणनिषेधे च रूपमेवम्।
3. 'क्तिच्क्तौ च संज्ञायाम्' (3-3-174) इति संज्ञायां क्तप्रयये धत्व-जश्त्वयोश्च रूपम्।
4. ईषदाद्युपपदेषु, 'भाषायां शासियुधि—' (वा. 3-3-130) इति खलपवादो युच्प्रत्ययः। अत्रापि अन्तर्भावितण्यर्थाद्धातोः, विवक्षया वा सकर्मकत्वं बोध्यम्। कर्मणि प्रत्ययोऽयम्।
5. 'भाषायां शासियुधि—' (वा. 3-3-130) इति युच् वा—इति **प्रक्रियाकौमुदी**। तन्मते युजभावपक्षे खल्प्रत्यये रूपाणामेषां सिद्धिर्बोध्या।
6. 'बाहुलकादानचि द्वित्वम्।' इति **मा. धा. वृत्तिः**। बाहुलकादेव प्रत्ययस्य कित्त्वमपि बोध्यम्। तेन न गुणः।
7. 'बुधयुध—' (1-3-86) इति कर्तृगामिन्यपि क्रियाफले ण्यन्तात् परस्मैपदमेव। "ये चात्राकर्मकाः, तेषाम्, 'अणावकर्मकात् चित्तवत्कर्तृकात्' (1-3-88) इत्येव परस्मैपदे सिद्धे वचनमिदम्—अचित्तवत्कर्तृकार्थम्॥" इति **काशिका** (1-3-86) अत्रानुसन्धेया।
8. '**युधि**बुधिदृशिभ्यः किच्च' [द. उ. 5-33] इत्यानच्प्रत्यये, तस्य कित्त्वेन गुणनिषेधे च **युधानः** इति सिद्ध्यति। **युधानः**=रिपुः।
9. 'इषियुधि—' [द. उ. 7-31] इति मक्प्रत्ययः। युध्यतेऽस्मिन् राजेति **युध्मः** = शरत्कालः।
10. एतत्पक्षे क्त्वायाम्, '**उदितो** वा' (7-2-56) इति इड्विकल्पः। इट्पक्षे 'न क्त्वा सेट्' (1-2-18) इत्यमुं योगं परत्वात्, प्रतिपदविधित्वाच्च बाधित्वा, 'रलो व्युपधात्—' (6-4-16) इति कित्त्वविकल्पे **युपित्वा—योपित्वा**, इति रूपद्वयम्। इडभावपक्षे तु **युप्त्वा**, इत्यपि रूपम्। वस्तुतस्तु उदित्त्वमस्य न प्रामाणिकम्—प्रसिद्धेषु धातुपाठकोशेषु **युप** इत्येव पाठात्।

A. '**युयुत्सा**रहितो रामं समारापहरन् वने॥' भ. का. 9.125.